

✝ Pomhaj Bóh

Časopis ewangelskich Serbow

Budyšin, december 1986

12. číslo · ISSN 0032-4132 · Lětnik 36

Wón dyrbi rosć, ja pak

dyrbju woteběrać (Jana 3,30)

Přeco, hdyž w lubym adwentskim času swoju wutrobu na zbožne hodowne poselstwo wo narodženju našeho wumóžnika přihotujemy, spominamy tež na toho muža, kiž je adwentej, to rěka: přińdženju toho Knjeza puć přihotował, Jana Křćenika. Naš Zbožnik sam je sej tutoho muža vysoko wažił a je jemu najwjetši mjez mužemi stareho sluba rěkał. A woprawdže, wulki je tutón muž, hdyž w swojej jednorej drašce z kamskeje wołny před ludźimi steji a jim přiwoła: „Čińće pokutu, přetož Bože kralestwo je so přibližilo.“ Wulki je tutón muž, hdyž samo mócnemu kralej Herodašej jeho mandželstwołamanje porokuje. Najwjetši pak je Jan Křćenik w tym slowje, kotřež wón sam wo sebi a wo Jězusu praji: „Wón dyrbi rosć, ja pak dyrbju woteběrać.“ Wón wě, zo je wón wot Boha posłany, ale zo ničo njeje porno tomu, kiž za nim přińdže, kotrehož hódny njeje, zo by rjemjenje jeho črijow rozwjazał. A jako někotři z jeho wučomnikow wot njeho woteńdu, zo bychu za Jězusom chodžili, jako lud profetu w pusćinje zapomni a k Jězusej chwata, njeje wón zhórknjeny, ale wě, zo dyrbi tak być, zo dyrbi jeho česć woteběrać a Chrystusowa česć přiběrać.

Wot Jana Křćenika dyrbimy wuknyć, jelizo chcemy so zohnowanych hodow dočakać. Jenož potom smy mysl hodowneho podawka rozumili, hdyž z najnutřkowniše wutroby prajimy: „Wón dyrbi rosć, ja pak dyrbju woteběrać.“

Tak stary čłowjek sam wot so njepraji. Nawopak. Tón rjeknje: „Ja dyrbju rosć, moja česć, moje kubło, moje bohatstwo dyrbi přiběrać.“ Hłowny hrěch stareho čłowjeka je sebičnosť. Smy wot přirodženja zwučeni, najprjedy sami na so myslić, w srjedzišću našeho mysljenja a zadžerženja steji samsne „ja“. To chce swoju wolu, swoju česć, swój wužitk měć. Z tajkeje sebičnosće přińdže wšitka hara, wšitka zwada, wšitke njeprěcelstwo mjez ludźimi, z čimž sebi swoje žiwjenje wobčežujemy. Z tuteje sebičnosće přińdže tež wšón nje-měr, wša njespokojnosť, wša tyšnosť našeho žiwjenja. Stary čłowjek je žiwy w najhóršim wotročkowstwje, we wotročkowstwje swojeho samsneho „ja“.

Što nas z tutoho wotročkowstwa wuswobodźi? Nic my sami, tež nic naša dobra wola, ale jenož tón, kiž praji: „Jelizo was Syn wuswobodźi, da sće prawje swobodni.“ W nuzy našeje sebičnosće slyšimy wjesole hodowne poselstwo: Chrystus, naš Zbožnik, tu je. W jeho narodženju dostanjemy móc a pomoc, knjejestwo samsneho „ja“ přewinyć. W hródzi w Bethlehemy zjewi so nam najwyši přikład lubosće, kiž so sam zaprěwa. Wón, tón Boži syn, sćini so čłowjek, wón, tón najwyši, sćini so

(Foto: Lehmann)

male džěcatko, wón, tón bohaty, budže chudy, zo bychmy my přez jeho niskosć, přez jeho čłowjestwo, přez jeho chudobu wuchowani, bohaći a zbožni byli. Tohodla spěwamy:

Wohlejće lubosć, kiž Bóh Knjěz tak hnadnje nam zdžěli!

Kiž je Bóh sam, dže jako džěcatko k nam, nad swětom hrěšnym so smili.

Hdyž so pod swětlo tuteje wulkeje Božeje lubosće stajimy, potom njemóžemy či starj wostać, potom njemóžemy wjace so sami lubować, potom njemóžemy nam wjace samsne „ja“ to najwyše a najwažniše na swěće być. Potom dyrbi na městno našeho „ja“ Wón stupić, kiž je ze swojej lubosću našu wutrobu sebi dobył. Potom móžemy jenož jedne žedženje měć, zo by Zbožnik, kiž nas zbožnych čini, w našej wutrobje a w našim žiwjenju přeco wjetši był. Wón dyrbi rosć, ja pak dyrbju woteběrać. Jelizo smy woprawdže tón wulki hodowny džiw rozumili, potom budže naše „ja“ mjeńše a mjeńše, potom budže naš najrjeńši nadawk, ze swojim cyłym žiwjenjom a ze wšěmi swojimi mocami a darami tomu Knjezeje služić a jemu swoje žiwjenje swječić. Je-li pak Chrystus we nas wulki a mócný, potom je tež naš bliši nam wažny a drohi. Potom nje-widžimy wjace we swojim blišim cuzeho čłowjeka, ale bratra, kiž je tež přez Chrystusa wumóženy. Haj, potom widžimy w každym ze swojich sobučłowjekow Chrystusa samoho. Přetož wón je prajił: „Štož sće činili jednomu mjez mojimi najmjeńšimi bratrami, to sće wy mi činili.“

My móžemy jenož hody swječić, hdyž wšu njelubosć, wšu zwadu, wšu zawisć docyła ze swojich wutrowow a ze swo-

jich domow začěrimy. Wažniše dyžli božodžěscowcy štom a swěčki a hodowne dary je, zo so w našich wutrobach duch Chrystusoweje lubosće žehli a swěći. Hdyž budu nam bórže hodowne zwony zwonić, potom chcemy z jich zynkow tamne wulke Janowe slowo wusyšć, a wono dyrbi naše samsne wuznaće być:

Wón dyrbi rosć, ja pak dyrbju woteběrać!

Ja njejsym ničo, Chrystus je mi wšitko!

Zbožniko drohi, ach, narodž so nutřkach tež we mni, pój sem do mojeho zemskeho hubjenstwa ke mni!

Zjednoč sam so

ze mnu, Immanuelo,

nowe plodž žiwjenje we mni.

Tuž nětka daj čě lubować, přecelo

swěrný,

žiwý być tebi, to žadam sej, kralo ty měrný;

prošu pak čě:

Ze sobu džěčo sćiń mje,

zo sym staw na tebi wěrný.

(z „Pomhaj Bóh“ wot 22. 12 1935)

Wšitkim čitarjam

našeho časopisa přeju

žohnowany adwentski

a hodowny čas

Waš

S. Albert

Adwent

Mjeztym zo zaswěći stara žona latarnju, pomysli nadobo, runje w tym wokomiku, hdyž so šwablička zažehli, kak njesměrnje derje so jej nětkole wjedžeše. Wona wjeseleše so kóždy wječor nad tym, hdyž džěše won a chcyše swinjo na noc picować, hdyž wječor do chlěwa abo do kólnje dyrbyeše. Začuce zboža přichadžeše w dwěmaj wotstawkomaj. Najprjedy sej mysleše, zo dyrbjała elektrisku swěcu tež w chlěwje měć, a potom, kak rjenje a čisće a přijomnje je, zo mějachu elektrisku swěcu w domje. Mějachu ju nětkole hižo štyri lěta. Běchu ju kladli, hdyž poby syn Karl posledni raz doma, a wona začuwaše to přeco hišće kaž něšto wosebite. Radijo bě drje tež něšto jara dziwne, ale te drje dyrbyeše jako mysličku, skerje pak jako dziw wobhladowač, tola z elektriskej swěcu bě to něšto druhe, něšto cyle wosebite. Radija z jeho rjanymi hłosami a z jeho hudźbu dyrbyeše so čłowjek skoro hańbowač, hačkuli druhdy njechaše a njeňdžeše. Elektriskej swěcy pak móžeše so na cyle hišaše wašnje přikazač. Njeh je swěca, a stanje so swěca, při kotrež móžeš džělać abo čitać. Kóždy kroć, hdyž latarnju zaswěći, pomysli wona, zo by ju dyrbjała tež w chlěwje měć. A potom pak bě wona spokojom, zo ju znajmjeńša w domje ma. Předstaji sej, kak by na chěžnych schodach, na puću ke chlěwje a pola swinčaja swěćila, a rjekny při sebi: „Dyrbiš so z petrolowej lampu spokojić, swinjo. Za žraće ci to dosaha. To móžeš tež pócimje, hdyž dyrbiš być. Tak a tak wjacje dolho žiwe njebudžeš.“ Wona měješe swinjo rady, skoro móžeše so prajić, zo je lubowaše, přetož jeje són wo kruwiče so bjeztoho njespjelni. Wona spyta zličić, kelko swini běchu hižo měli, tola to so jej njeporadzi. To by so dyrbjało na porstach zličić abo z pjerom a papjeru. Jedne lěto swinjo njemějachu, to bě 1912, hdyž bě nimale cyle lěto chora. Někak na štyrceci swini pak běchu hižo měli.

Wona wočini wonkowne durje ke chlěwju, hdžež steješe sud ze swinjacaj picu, prjedy hač bě nazymu přezyma, nětkole pak steješe w chlěwju. Hdyž wočini ručicu lódzymnych nutřkownych durjow, wali so jej čopłota napřečo. Nutřkowna strona durjow a wobělene scěny swěcachu so mokre při latarnjowej swěcy. Swinjo postrowi ju najprjedy z wočakowacym korčenjom, potom stany čěz-kopadnje, zraše k řezanju, a přiňdže ke kotrej, a nětkole klinčeše korčenje hižo žiwiše. Žona čěraše ze suda picu a změša ju z čoplej, kotruž měješe w bowje. Husta chlěwowa a picowa para ju wobdawaše a stupaše w mróčelach k wjerchej, mjeztym zo wona měšeše a picu do korta liješe. Swinjo korčeše hižo měrnějšo a spokojnišo, hdyž žratwu srěbaše. Wona schili so nad lěsycu a placasa jemu na chribjet.

„Ty tolstucho!“ praji wona.

Njemóže so wjacje na kóžde jednotliwe swinjo dopomnić. Jónu mějachu swinjo, kotrež bě nimale tak mudre kaž čłowjek. Mjenowachu je „Róžowy knefl“, ale wone njebu přečezke. „Přemysluje přewjele“, mjenješe Niklas.

Niklas je poľdra lěta hižo chorowaty, nalěto budže sydomydzesat lět. Njeje to nič zleho, nastajnosći je jenož sprócný, a potom njeje jeho žoldk w porjádku. To njeprěiňdže wot njekmaneho žiwjenja, njeje ani swoju mzdu přepil ani

njeje sej z tobakom w hubje wusnyl. A te někotre razy, hdyž bě trochu rozwoľny, na jěju kwasu, na Lininych krčiznach (kotraž pozdžišo wumrě), na konfirmaciji Karla a Izaka (wonaj dyrbyešaj so hromadže žohnowač, přetož bě Izak trochu njewuwity) a při pohrjebje stareho Izaka, njewobdžěli so na bjeňcach, ale jenož na zaňawje.

Wona majkaše swinjo a přemyslowaše, kak derje bě žiwa byla. Zo dyrbyeše Lina ze sydonnače lětami wumrěć, bě, hladajo po tak dolhim času, snadž derje, přetož na jednej stronje bě zapleňčena, na druhej měješe mjezwoci znamjo a njeby drje ženje muža dóstała.

Izak bu železnicar w juhu, wšitke jeho džěci běchu žiwe a strowe. Karl džěše na morjo ze wšem, štož k tomu slušese, a móžeše swět widžeć a něšto přiwuknyć. Pječa měješe w Bohuslanje džěco, kaž ludžo powědachu, haj, žiwjenje bě dziwne. Kóžde hody posla něšto pjenjez domoj a druhdy tež mjez tym, hdyž měješe. Niklas dósta šěsć stow krónow renty wot stata, dolhož bě žiwy, a wona so nadziweše, zo to hišće někotre lěta budže. A swinjo čuješe so poslednje dny tež cyle derje, wěsće wažeše džewjěć-dzesat kilo. Zwjětša řezachu po druhej adwentskej njeđželi, zo bychu chwile měli koľbasu džělać, a poľć džeržeše so derje hač do hód, hdyž jón do dońcy položichu. Jutře bě sobota. Henrik Nilsson chcyše popoľdnju přiňć, dokelž měješe swobodne, a je řezač. Wón dósta za swoju prócu dwaj puntaj bóčneho poľca a pucher za džěci, zo bychu jón hody naduli a sej z nim hrali.

Wona zběhny z kosćatej ruku latarnju a swěćeše na swinjo. Zboža je dziwne a jednore začuce, bě z nim cyle nasycena a pomysli w tym wokomiku, zo je tež swinjo zbožowne, hačrunjež dyrbi wumrěć. Wone bě so derje mělo tón krótki čas, hdyž bě na swěće, měješe dobru picu, wona bě jemu wotpadki warila a huste krupy do nich měšała. Chlěw bě čoply a na swoje wašnje rjany, wobhladajo wot podłohi, tola swinjo bě so na nje derje čulo. Měješe slomu, zo by na nje ležało a ju rozbrojiło, a wone měješe tak čiste, kaž by sej to přeć móhlo. Wona so nadziweše, zo změje lochku smjerć, to řeka, smjerć njesmě so tomu rjec. Swinjo njewumrěje, ale so řeza a da poľć.

„Chru-chruuu!“ korčeše swinjo a pohladny na nju, a jej bě, kaž by so směj-kotalo.

Swěca blyšćeše so na wložnomokrych, wobělenych scěnach a na kapkach na wjerchu. Hdys a hdys padny kapka dele, kotraž tam wisaše a so nabubni, a tuta wobtwjerdzi jenož hišće hľuboke, měrnawe zboža.

Wona jeho hnydom njewidžeše a pytny jenož, něšto w sněhowej čmě před chěžnymi schodami steješe. Hdyž latarnju zběhny, padny swěca na muža. Žona přistupi kroćel a rjekny:

„Dobry wječor.“

Wón něšto zabóřbota, štož wona prawje njezrozumi, potom zakašlowa a wospjetowaše: „D'bry wječor.“

Při tutym dybawym hłosu zběhny wona latarnju hišće wyše a wobhladowaše sej jeho prawje. Zdrasceny bě w starym, wotnošenym kabaće, na hłowje měješe takřec sportowu čapku, kajkuž nošeše Karl, a wobuty bě w niskich črijach. Jeho mjezwoco wupadaše čmowe a sprócne a bě z hrubej brodu wobdate. Wón scáhny čapku a pokłoni so před njeje.

„bry wječor“, rjekny hišće raz.

Jeho wočce blyšćešej so čmowje. To

je dundak, pomysli wona, cygan; nje-stupi pak bliže, ale zruna so a woprašaja:

„Što wón chce?“

Wona bydeše z Niklasom sama w chěžce, kotraž bě kilometer wot wjeski zdalena.

Wón bórbotaje zaso něšto a pokłoni so před njeje, kaž by byla bohata sudnikowa žona, a wujakota jeničke slowo:

„Jěsć!“

Jeho woči prošestej, wočce mikotašej z mučnotu. Wona přemyslowaše, hač ma wši. Přetož wši nochcyše ničto měć. Móžeše so rjec štožkuli, ale wši njeběchu ženje měli, běchu wšitko přeco čiste a w porjádku měli, hačkuli běchu chudzi a mějachu małe džěci. Wona pak njemóžeše so hnydom rozsdžić so woprašaje, traješe chwilu, prjedy hač praji:

„Wón tola putki nima?“

Wón hnydom njezrozumi, snano njebě tež cyle prawy. Wona pokaza na sebe a na jeho a potom z pokazowakom sebi na spanje pod toľstej hawbu. Na to trěsaše wón z hłowu, tež hdyž nic cyle přeswědujo.

„Dočakajće tu“, praji wona a wobswětli hišće raz jeho mjezwoco a džěše nimo jeho chěžne schody horje.

Wón njebě ju zrozumił a džěše wahaajo za njeje.

Hdyž wočini chěžne durje, wobroci so wona a rjekny:

„Wón drje móže tu wonka čakać.“

To wón wopřimny a džěše zaso schody dele.

Wona začini durje za sobu a wosta we wochězi stejo a přemyslowaše. Durje pak njebě zamknyla. Na kóždy pad wza sekeru wot scěny a donjese ju do kuchnje, hdžež ju za kachle staji, a džěše k Niklasej do jstwy.

Wón hladaše z wulkimaj wočomaj na nju, a jej přiňdže skrótko na mysle, zo měješe jemu k hodam brodu přiřihac.

„Wonka steji muž na dworje a chce něšto k jědzi měć. Tola wón wupada tajki dziwny a móže ľedma zrozumliwje řěčeć.“

Niklas zběhny kosćatu, suchu ruku a zjědže sej z njeje pomaľu přež šěru cybatu brodu. Přemyslowaše, a wobaj mysleštaj to samsne.

„Sy sekeru sobu nutř přinješa?“ woprašaja so wón.

„Steji za kachlami.“

„A maľu sekeru?“

Na nju bě zabyla. Steješe w rózku mjez chěžnymi a kuchinskimi durjemi.

„Běž po nju“, rjekny wón, „a daj mi ju.“

Wona džěše po maľu sekeru, a wón položi sej ju pod přikryw. Běštaj telko slyšaľoj a w nowinach čitaloj.

„Kak da wupada?“ woprašaja so stary.

„Nic runje zly“, wotmoľwi wona, „ale roztorhany a mazany kaž chudak.“

„Je wón wulki a sylny?“

Knyskotaše w kosćach wulkeho, ale kipeho čěla starca, hdyž so zruna a so we ložu zběhny.

Wona dyrbyeše přemyslowač, njewědžeše prawje.

„Haj, tajki srěni. Wupadaše, kaž njeby dolho nič k jědzi měľ. Nimale so zda, zo ma suchoćinu, a jeho hľos je dybawy.“

Stary chwilku přemyslowaše.

„Bórže budu hody“, mjenješe wón.

„Haj“, přihľosowaše žona, a zaso chwilku přemyslowašaj.

„Dyrbiš drje jemu pomazku dać a něšto na nju“, praji Niklas. Wona wočini keđzbliwje durje. Muž čakaše deleka při schodach. Wona wobswětli jeho z latarnju, kotraž hišće we wochězi steješe, a přiakiwa jemu:

„Won drje može nětk nutř přińc, wonka je zyma.“

Muž přińdže wočakujo bliže, a hdyž žona kuchinske durje wočini, zawoľa Niklas z komory:

„Njeh so wón w ćopłym sydnje.“

Stara pokaza na chězne durje, kiž muž začini, a hdyž džěše do kuchnje, přińdže wón za njej. Wona wotrě stólčk z falu a staji jón k přecnej scěnje w bliskosci kuchinskeho wokna. Niklas může jeho z loža w komorje wobkedźbowac.

Stary widžeše čorne kudźeloyte włosy, kotrež běchu při spanjomaj šědziwe, skřiwnjeny nős a čezke mikawčki, sprócnej woči běštej brunej, a koža pod hrubej, modročornej brodu bě žolta. Mysleše na Tatarow abo Cyganow, to bě za njeho to samsne. A wón widžeše, kak cuzy jě.

Ton džěržeše kulojty, mjechki chlěb z margarinu we woběmaj wuskimaj rukomaj, wudžeraše na njón a rozkusa jón z měrnej chyciwošću, kiž skutkowaše w tutej přitulnej kuchni cuza. Njepikny ani słowa, ale jenož jědžeše.

„Je wón dołho po puću był?“ woprašo so stara skónčnje, tola wón njewotmołwi, pohlada jenož so prašejo. Potom po zdaću rozumješe a nygaše mjez dwěmaj kusomaj.

„Haj, je druhdy čezko“, rjekny stary z loža, a cuzy pohlada a nygaše zaso. Potom drje so na něšto dopomni, stany, pokłoni so před starym a so zaso sydny.

Stara džěše po hornčk mloka. Wón položi chlěb na koleno a piješe.

„Snano chce hišće taler krupow měc?“ woprašo so stary.

Něšto krupow bě hišće w horncu, chcyštaj sej je jutře rano k snědani zwohrěc. Žona napjelni taler a steješe wokomik njerozsudna, potom rjekny zmužice:

„Njeh so wón k blidu sydnje.“

Wona pokaza na blido, a muž stany. Nětkole sedžeše za blidom a jědžeše mjelčo. Drje hižo nic tak chětre kaž prjedy, přetož bě so tola nasycil. Niklas hibaše so njeměrný we ložu, njemůžeše jeho widžeć. Stara pak steješe při kachlach a sekeru měješe za chribjetom.

„Chce wón snano hišće šalku kofeja měc?“ woprašo so wona. Wón nygaše. Kotoł bě ćoply, a kofej tohodla dobry; bě jón džens rano hakle napařila. Niklas a wona možetaj kofej tež hišće pić, hdyž je muž wotešoł. Cuzy piješe bjez kóždého słowa, scini sej dwaj kuskaj cokora do njeho a piješe ze šalki, nic ze spódnjeje.

Potom stany wot blida a pokłoni so před njej.

„Chce wón hišće lunk?“

Wona přińdže z kotołom, wón pak třašeše z hłowu a so posměwaše: čichi, ćoply posměwk, a prjedy hač sej wona to prawje přemysli, pokaza na stólčk při woknje a praji:

„Wón může so tola hišće chwilkú sydnyc a wotpočnyć, jeli chce.“

Stary, kiž bě we ložu sedzał a słuchoł — z jedneje ruku pod wowčim kožuchom —, wodychny. Nětkole widžeše, zo je cuzeho mjezwočo šikwaniše, to drje přińdže wot jědže a kofeja, ma něšto barby na licomaj, a njehlada wjac tak splošiwý. Tola sprócny wupadaše. Wón bě do so zjěl, jako njeby wjac praweje mocy měl.

„Wón drje nima džěło?“ woprašo so Niklas.

Muž na stólčku njewopřimny to hnydom, ale prjedy hač so stary hišće raz prašeše, přihłosowaše:

„Haj, tak je.“

Wón měješe dziwny zwuk w swojej

rěči, tu z tutych kónčin znajmjeńša nje-můžeše być.

„Wón drje je zdaloka přišoł?“ woprašo so zaso stary.

Muž dyrbješe najprjedy přemyslować, potom nygaše:

„Daloko, jara daloko.“

„Zwotkel da?“ prašeše so stary.

Jenož z prócu můžeše wotmołwić:

„Nihdže. Jara daloko.“

„Nihdže?“ wospjetowaše wona, schili so doprědka a hladaše na njeho. Sekera za njej da jej wěstosć, můžeše zymne železo z ruku ćuć. A jeje muž přimny hišće kručišo toporo pod přikrywom. Tola cuzy zda so cyle rozumny. „Wón je tola něhdže zapisany, w cyrkwinskih knihach“, doda wujasnjejo.

Wón drje cyle njerozumi, štož wona rjekny, ale wón wotmołwi:

„Sym Žid.“

Wona ničo njezapřećiwi. Žid? pomysli wona, to běchu tola ci, kotřiž su Chrystusa, našeho Knjeza, na křiž bili, hamjeň. Potom dyrbjachu jako chłostanje po swěće pućowac, abo bě to jenož šewc w Jeruzalemje, kotryž dyrbješe so kóžde sto lět jónu pokazać, druhim za warnowanje? A jónu před wjele lětami bě někajki Žid ze wsy sem přišoł, kotryž fale a knefle a cworn a slě a što wě što předawaše. Woni chodžachu z tworami, ci Židza.

Jej zeschadza myslička, jeje hlós klinčeše strachociwy, ale wědžeć to chcyše:

„Nima da ničo na předaň? Cworn a podwjazki a tajke něšto?“

„Na předaň?“

„Něšto pak dyrbi wón tola činić?“ měnješe stary. „Kotre powoňanje da ma?“

A stary spyta z cuzym mužom, kiž tak čezko zrozumi, štož ludžo jemu prajachu, prawje jasnje rěčeć. „Z čim so wón zaběra? Měnju, z kajkim džěłom abo takrjec rjemjesłom abo powoňanjom?“

Muž zrozumi jeho nětkole prawje spěšnje; zaso so směješe a wotmołwi, při čimž za słowami pytaše:

„Ja — ja“, praji přemyslujo, „ja wučer, ja wučer a doktor.“

„Božičkecy, wón je wučer a doktor!“ měnješe stara a wobhladowaše sej jeho džiwo a njedowěrliwje.

A stary njemůžeše swoje samozrozumliwe myslički zatajić:

„Potom pak je wón šwarnje popuščil, jeli smě so to tak rjec.“

Cuzy so začerwjeni, hdyž zrozumi, što stary we ložu měnješe. Jeho licy so žehleštej, brunej wočce so swěćeštej při elektriskej swěcy, a wón stykny nerwoznje ruce (cyle kaž prawy křesćan, pomysli stara, ale snano je so nakazał, w mjenje Jězusa, hamjeň, tež tajcy pječa su) a wudžerny hłowu na suchej šiji a spyta wujasnyc: Wón njeje doktor za chorych, ale doktor za knihi.

„Knihy?“ woprašo so stary. „Ma da to tež wuhłady, tajke něšto džiwnje kaž doktor za knihy? Haj, haj, su drje něšto tajke hižo slyšeli.“

A zaso spyta cuzy wujasnyc. Wón je wučer, njemě pak w swojim kraju přebywać a snadž tež tu nic. Dyrbi sej něhdže džěło namakać, něhdže něšto, jenož zo móhł tu wostać.

Powědaše starymaj ćłowjekomaj wšelake. Při tak džiwnym słowje so stróžištaj: koncentraciske lěhwo. Běštaj w tym slyšałoj, tež w nowinach čitałoj, ale to je tola tak zdaleny, tón kraj, hdžež ludži bija a dračuja, kiž njeběchu ničo zleho skućili, nimo toho zo běchu před njekrasnje dołhim časom našeho Wumóžnika křižowali. Přińdže, kaž dyrbješe přińc, pomysli stara, přetož to bě so wěšćilo. Wonaj spytaštaj so na jeho wurěkowanje zwućić a běštaj přecelnaj

k njemu, a na kóncu bě jimaj wšitko jasne. Wón je wukrajnik, bě wučer, běchu jeho zajeli, dokelž bě doktor za knihi, kotrež běchu zakazali — a potom — haj, potom jeho bijachu. Jako młody pachol poby we wójnje. Wjele bě widzał.

„Wón móhł tola swoju winowatosć spjelnić a doktor w druhich knihach być“, měnješe Niklas porokujo.

„Pst, Niklaso“, rjekny stara, „to ty njerozumiš!“

„Rozumić!“ znapřećiwi stary. „Njedyrbjał ja to rozumić? Jeli swoju winowatosć spjelniš a porjadny sy, swój předpisany čas eksercěruješ a we wójnje sy, potom dyrbiš tola swoje prawo dostać.“

„Haj, potom wězo“, přida stara. Potom pak jej na mysle přińdže: „Wón tola praji, zo je Žid, a to dyrbi zakazane być.“ A wona přiwobroći so k cuzemu: „Njeprajaj wón, zo je Žid, haj? Woprawdžaj Žid?“

Wón posměwaše so sprócny na jeje zmoršćenje stare mjezwoča a nygny.

Stary pak praji:

„Wón je najskerje jara sprócny. Jeli nima wši, móhł džensnišu nóc na kuchinskej ławce spać. Wyše toho, můžeš tež wši dostać, bjeztoho zo něšto za to můžeš. Jónu, hdyž železnicu twarjachu, dostachmy je wšitcy w barace. Myjachmy sej włosy ze zelenym mydłom a zwoblěkachmy so čiste košle a cholowy.“

Stara žona hladaše na njeho. Nětkole ležeštej wobě ruce stareho na přikrywje.

„Hdyž dyrbi być“, rjekny wona, „může so wón myć a čistu košlu dostać, prjedy hač so lehnje. Ty maš tola telko, zo ci to čas žiwjenja dosaha.“

Muž sedžeše před nimaj ze zawrjenymaj wočomaj. Kóždy króć, hdyž do so zjědže, so zaso zruna.

„Wón může snano džens w nocy tu na ławce spać“, měnješe wona, „potom ...“

Wona so stróži, bě hižo chcyjo nochcyjo rozsudžiła, to dyrbješe tu wostać, doniž njebě wotpočnył. Abo doniž (wona pomysli na to jenož jara ćmowje), doniž njeje gmejnski předstejićer z wjeski tu był a so jeho wuwoprašował.

Wón smědžeše so na wusuwansku ławku lehnyc, dósta zawk pod hłowu a někotre stare zaplatane přikrywky za wudžeće. Hnydom wón wusny.

Nětko nala šalku kofeja za Niklasa a donjese ju jemu do komory a nakida sej tež šalku. Mjelčicy sedžeše za kuchinskim blidom a přemyslowaše.

Niklas njebě ničo k jeje rozsudej prajił, tola wona dyrbješe so někak zamołwić.

„Ty, Niklaso ...“

„Ha-aj?“

„Wón móhł jutře popołdnju Niklasej ze swinjećom pomhać, krej měšeć a škrabać, hdyž je parimy. Jeli to může ...“ Niklas přemyslowaše wokomik.

„To drje dyrbjał móc“, rjekny skónčnje jara chutnje. „Je wučer a doktor a je we wójnje był, to drje je tójšto nawuknył. Wěm tola, kak tam je, hdyž swój čas slyžach.“

Wona přihotowaše wšitko na nóc. Zawrě chězne durje. Potom přińdže jej nadobo myslička. Džěše do kuchnje, wza sekeru a pójnsny ju zaso do wočěže. Njeby derje bylo, hdy by za kachlemi stala.

Hasny swěcu w kuchni a džěše do komory. Wokomik přemyslowaše, hdyž durje zawrě. Zamk je skóncowany, wšako so njeje wjele lět trjebał. A zasuwak tu tež njebě.

Stary hladaše na nju, ničo pak njepraji.

Po tym zo bě elektrisku swěcu hasnyła (kak přijomnje, zo njetrjebaše sejdych z duše wuduć, ale jenož knefl zwjertnyć) a k mužej do loža zalězła, woprašuje so:

„A...“
Hańbowaše so, to wuprajić, na čož myśleše.

„Sym ju pod ložo položil“, wotmołwi wón.

Chwilku ležeštaj mjelčo, potom pak zeschadźa staremu nadobo myslička:

„Prawa, zo njesmědźa Židza swinjace mjaso jěsć.“

Klinčeše to wobžarujo.

„Haj“, wotmołwi wona, „ale snano njeje to ze wšěm tak. Čałowu kołbasu drje budže znjesć móc.“

Zaso miny so chwilkla.

„Ty, Niklaso“, praji wona. „Jónu jako holca sym w knize taflu widźala, abo kaž to rěka. Wón tam wońka – je na Njeho podobny.“

Stary so dopomni, zo bě jemu před dołhim časom hižo wo tutym wobrazu powědała.

„Haj, haj, wjele je tu na swěće, štož njemóžeš sej dopřemyslić“, wotmołwi wón.

(Z knihi „Das ewig Licht geht da herein“, z dowolnosću EVA Berlin.)

Wjesole hody?

Domske patoržicu wječor.
Rozswětleny wokna w kóždym poschodže.

Wjesole hody wšůdzom...
Woprawdže wšůdzom wjesole hody?

Kak drje woswjeću Chrystusowy porod w tajkim wulkim domje za rozswětlenymi woknami?

Z darami bohaće pokryte blida a wjesole smjeće džěci, takle móhlo w jednym bydlenju być.

Za druhim woknom bydlitaj mandželskaj, džěci su z domu, přeni króć hody staj samaj – što su hody za nas – swójbnj swjedzeń?
Za jednym woknom móhl chory ležeć – hač su to poslednje hody, kotřež dožiwi?

Hody, što to hižo je, skónčnje jónu so wuspać, telewizor hladać, wšo druge je mi wšojedne.

Hody, kak skónčowana, sprócna, honjena jenož sym, to je hórje hač zlé.

Snano džěla něchtó w změnje a dyrbi rano zahe stawać – hody njejsu hinaše hač druge dny.

Tu je mandželski sam, cyle zrudny a wupušeny –

ničo njemóže jeho zwjeselić, zrudoba čeži jemu na wutrobje.

Za jednym woknom snano slubjeny porik – zbožowny, połny sonow.

Póda snano mladaj mandželskaj, kotraž sonitaj wo přichodnych hodach w nowym bydlenju.

Za jednymi woknami klinča hodowne spěwy, kotřež wšitcy swójbnj spěwaja, abo snano wot tačele.

Za druhimi woknami spěwaja so slagry. Tu slyšimy snadź přecelne, lube, tróštne słowa.

Za druhimi knježi hida, tamanje, njepräčelnosć.

Wšůdzom hody – wjesole hody?

Hdyž hižo nic wjesola, tak njech su

to za wštkich zohnowane dny, za zrudnych kaž za wjesolnych, za samotnych kaž za swójbných, za předžělaných kaž za wurunanych, za zadwělowanych kaž za tróštowacých, za potličowaných kaž za swobodnych, za křesćanow runje tak kaž za tych, kiž hody bjez přičiny swjeću.

Poselstwo plaći za wšěch:

Chrystus, naš Wumóžnik tu je.

Za tebe a za mnje, za wšěch.

Albertowa

Njewočakowany wopyt

(Manuskript za serbski rozhlós)

Lubi připoslušarjo, předstajće sebi, patoržicu wječor roznjese so po wsy powěsć: Knjez Jězus chodži po domach, zo by so sam přeswědčil, kak jeho narodniny swjeću.

Kajke to strože! Što budže wón k našim kopatym blidam prajić? Wón tola nochce, zo so wobdarjamy ze zemskim, swětnym čaporom a ćikotom. Radšo pjenjezy chudym dać, a hdyž we wsy žanych tajkich nimamy, potom hlódnym w Africe, w Indiskej, w Americi abo hdžežkuli druhdže. Na zemi je tak wjele hubjenstwa, a my swjećimy bohaće hody, kaž njebychmy ničo wo ničem wědźeli.

A hižo dže Jězus do wrotow. Mać stysknje kaza: Džěci, zrumujće wšě dary. Knjez Jězus k nam dže.

Do duri so zakłapa: „Haj, přińdź Knježe Jězu, a budž naš hósć.“ Wšitcy sedža pěknje za prózdnym blidom stynwši ruce. Z rozhłosa klinča pobožne hodowne spěwy. Te budu so jemu wěsće lubić.

Jězus so rozhladuje po jstwě: Takle zrudnje wy mój narod swjećiće? Ni-maće docyła žanych darow?

Mać bojzajnje wotmołwi: Ju wšak, ale ja so bojach, zo budžeš ty, Knježe, so na nas hněwać našich swětných wěcow dla. – A Jězus kaza, zo bychmu jemu wšo pokazali. Džěci noša wjesole swoje hrajk, a Zbóžnik so z nimi raduje. Tež dorosćeni noša swoje dary, swoje bohaće dary. Jězus hlada z miłymaj woćomaj na wšu hodownu krasnosć. Tuž přistupi nan k Jězusej: My so twójeho wopyta nabožachmy, dokelž tak swětnje w zemskim bohatstwie swjećimy, a ty sy so w chuduškej hróždźice narodžil. Ty sy nas wučil, zo bychmy za tym hladali, štož je horjeka a nic za swětnym.

Jězus chutnje wotmołwi: Časy su so přeměnile. Džensa drje so ja njebych w Bethlehemje narodžil jako židowske džěčo, ale skerje jako čorne w někajkej

blachowej budce w Africe. Wy sće džensa bohaći, jara bohaći a so mjez sobu kralowsce wobdarujće – a tola su mi waše hody přecuze. Ja pytam mjez wašimi drohotnymi darami čistu, njesebičnu lubosć. Potom by moja radosć dospołna byla.

Hluboka ćišina. Nichtó so njerozhladuje. Mać ma sylzotje woći. Hakle džensa, patoržicu, bě wona z njedobrymi słowami mužej jeho bjezbóžnosć porokowala. Kak sym móhla džensa takle bjez lubosće rěčeć? – su jeje pokutne mysle. Wšitkich, wulkich a małych, wobskoržuja jich liwka lubosć, jich njesćerpliwosć, jich zelhanosć, jich njeposlušnosć, jich njespokojnosć, jich hrěšne mysle a žadanja. Jězus hlada porjadu na kóžděho, a jeho miłe wobličo so hišće bóle rozswětli. Wón swójbu zohnuje a so zhubi.

Poněchim so swójbnj zaso hibaju a počnu rěčeć: Wón na nas njeje swarił. Jeho wobličo bě tak rjane, swětłe, tak prawje hodowne. A nan, runje nan, rjeknje: Ja mam jeho lubo.

Wšě dary su pozabyte, dokelž je wón, kiž bě so tehdom w Bethlehemje narodžil, mjez nimi pobyl.

Woť tutych hodow sem započnje so w swójbnje nowe žiwjenje, měrniše, rjeńše, spokojniše. Hdyž přjedy pjenjezy ženje njedosahachu, dokelž kóždy wjele trjebaše a chcyše wšitko měć, bě tu nětko pjenjez dosć – tež za njeznatých hlódných w dalokich krajach. A hdyž jich čert tola zaso spytowaše z hordosću, z jědojtyimi słowami, z hněwom a zawisću, klinčachu jim Jězusowe słowa we wušomaj:

Ja pytam lubosć pola was.

Gerhard Wirth

Lěta džěcatstwa 1916-1926

Ze Stróže do Rakec kemši

Stróža pola Wulkich Ždźarow slůšeše politisce do Bramborskeje, do Pruskeje, ale cyrkwinse do Sakskeje, do Rakečanskeje wosady. Mjez woběmaj krajomaj stejachu na mjezy při dróže, při pučach a tež při šćežkach měžniki takle 80 cm wysoke na jednym boku z čornymi a bělymi smuhami a pismikomaj KP (Königreich Preußen) a na druhim boku ze zelenymi a bělymi smuhami a pismikomaj KS (Königreich Sachsen). Mój 5 lět starši bratr mje powučil, zo ma to rěkać: Kraj swěrný – kraj paduch, kraj zaklaty, kraj poklaty. Kajka to hluboka filozofija! Kóždy so wuchwaluje sam a tama druhich, a tola je čert wšůdzom mócný.

Ze Stróže do Rakec po kemšacej šćežce nimo wuměnkow a po haćenjach mjez hatami a lukami – tale rjana šćežka! Škoda wo nju – bě wokoło 4 km, z kuću po dróže přez Kamjenuj na 5 km. Kóždy nježdělu bě něchtó z našeho domu kemši, pak dorosćena młódzina, pak staršej z namaj młódsimaj hólcomaj. Naša wboha, sprócníwa mać bě wot wšědneho džěla na polach a doma tak wudračowana, zo njemóžeše nježdělu daloki puć kemši běžeć. Tuž so konjej do rjaneje čorneje kuće zaprahnyštej. Husto dosć mi mać sobotu kazaše: Gerato, dońć k Suchec ceće a praj jej, zo chcemy jutře kemši jěć, hać chce sobu jěć. – Što bě to do rjaneje jězby, njech bě nalěto abo nazymu, w lěcu abo zymje, njech bě při slóncu abo při dešću. Běda wšak, hdyž awto přijědze. Konjej so jeho strašnje boještej, a my we wozu stysknje třepotachmy.

Pola Gáblerec w Rakecach so wupřahowaše. Tam steješe kóždy nježdělu

dołhi rynek kučow, pola druhich korčmow najskerje tež. Hdyž so zazwoni, sčahnychu sej mužojo klobuk a zastupichu do cyrkwyje. W přených lětach sydach z mačerju delka mjez žonami, pozdžišo z nanom na Stróžanskej łubi, stajnje na samsnym blaku.

Kantor Rjelka, rodźeny ze Sloneje Boršće – zo bě wón poprawom Serb, hakle po jeho smjerći zhonich –, hraješe na piščelach dołhi preludium, hać wustojnje abo nic, to njewěm. Ja běch mjenjenja, zo wón kěrluš zwučuje, zo by jón potom prawje móhl, hdyž wosada sobu spěwa. Přėdowanje běše dołhe, jara dołhe. Pilny, swėdomity farar Křižan wšak mjenješe, hdyž su wosadni z Hermanec, z Wysokeje, ze Šćeńcy abo z Komorowa połdra hodžiny kemši přiběželi, maja prawu na dołhe přėdowanje. Hdyž po wučitanju teksta hamjeň zaslyšach, so zwjeselich: To dženska njebě tak napinace za mnje! Ale potom běch wostrozbnjeny. Wosrjedz přėdowanja, a jeli nuzne, při dalšim kěrľušu, chodžeše kėbėtar z móšničku po ławkach a zbėraše fenki. Přėd zaspansami klinkaše, doniž njewotučichu. Kolekta skladowaše so při durjach, ale stajnje wažne prašenje: Je dženska kolekta?

Po Božej službje zaso wjesole: Z Božoh słowa wítaj! Wotmołwa: Wjerš pomazy! Na kėrchowje stejachu znaći po skupinach hromadže a mējachu sebi wjele powědać. Ja wšak běch njescėrpný, zo bychmy skoro zaso ke Gáblerecom přišli. Tam skazaštaj staršej za kóždoh kołbasku z całtu. Kołbaska snano tak wulka kaž maľušć, běše ta dobra! Ženje wjace w žiwjenju njeksym tak dobru kołbasku jědł. To mi wěreće!

Korčma bě kopata poľna. My wšak

so jara njekomdžachmy, dokelž doma džělo na mać čakaše. Někotři tam dołho wostachu. Stary Lešawa so husto dosć hakle na wječor pjany domoj motykowaše. Tónle stary Lešawa, bě to original! Husto mējach jemu črije na pódušowanje donješć a při tym so skradžu rozhladowach w jeho zajimawej stwě, hdžež črije plataše, bydleše a drje tež spaše. Raz kermušu wočakowaše hosći. Tučneho kornikla bě zarězał a wustojnje wopjekł. Dokelž hosćo njeprĩndžechu, so sam za blido sydny a wuspěwa: Prĩndž, Knježe Jėzu, a budž mój hosć... Tuž so zaklepa wo durje, a prošer tam steješe: Pój, mój luby bratře. Ty sy dženska mój Knjez Jėzus. Posydń so a wobjeduj ze mnu. Po dobrym wobjedze chceše prošer zaso so na puć podać.

Ničo njeb'dže! Najprjedy so na konopej lehnješ a pospiš. Potom budžemoj hromadže kofej pić, a potom zaso dale pódńež.

Naš nan drje běše kóždy nježdělu kemši. Hdyž mać sobu njebě, wosta wón husto tež na němskich, zo by samsne přėdowanje hišće raz w němskej rěči slyšał. Wón njepytaše jenož posyljenje we wěre, zo by so duša wokřewiła. Jemu běše nježdělně přėdowanje wažny podawk za rozum. Wo nim přemyslowaše a z druhimi wo nim rěčeše. Po štyrjoch lětach džě so zaso wo samsnych tekstach přėdowaše. Nanej bě zajimawe, kak budže přėdar, lětsa to abo tamne slowo biblije wukładować.

Přėdowanje bě duchowne srjedžišćo cyłeho tydženja. Wosadni so wjeselachu na zetkanje z lubymi a znatymi z druhich wsow rozležaneje wosady. Hižo sobotu přihotowało sebi swoju rjanu čornu kemšacu drastu. K spowědži džěchu w dołhej sukni a z cylindrom. Nježděla bjez kemšow žana prawu nježděla njeběše. Škoda bě wo kóždy tydžeň, kiž njebě žanu prawu swjatu nježdělu měł. Gerhard Wirth

Mudroč starych Serbow

Na blido twaroh a na wiki butru

To bě zawěrnje zasada pola wulkeho džěla holanskich burow. Ja to ze samsneho nazhonjenja wěm. Wězo nic, kaž bychmy jenož twaroh na pomazku jědli a ženje butru. Přisłowa rady w ekstra surowych formach rěća. Wěste pak je, zo by naša dušna mać rad wjace butry doma wobchowala, ale za wulku swójbu běchu pjenjezy trěbne. Tuž po móžnosći wjele na wiki, a za nas wosta mało.

Tež hody běchu skromne. Rumpodich njemóžeše wjele wobradžeć. Běchu pak choduške hody zrudne bjez džěčaceho zbožowneho wjesela? Woprawdže nic! Por nowych drjewjancow a pakćik poprjancow – a džěci so zbožnje wjeselachu.

Mi su njezapomnite woprawdže bohate hody: konjenc z rjanymaj konikomaj a rólnym wozom. Tale krasnosć! Hać sym so ja hdy zaso tak wyskajo wjeselić móhl kaž tehdom? Konjej njeměještej wjele měra. Přeco zaso jeju přahach a jězdžach na špundowanju z nimaj wokoło blida. Z poľnym wozom hnoja jězdzech čezko na pola a při wjezech runklicu domoj. Zně wšak njemóžach dom wozyć, dokelž njemějach rėblowany wóz. Rólny nuznišo trjebaš – přez cyłe lěto.

Wjesole hody, zbožo džěci zawěrnje njewotwisuje wot drohotnosće darow a tež nic wot jich wulkeje kopicy. To dyrbjeli naše džěci dženska džesać króć – što ja praju – sto króć wjeselše a zbožowniše być.

Abu maja přewjele darow? Polcy a křinje poľne hrajkow, zo ani njewědža. Što wšo maja!

Chude te časy běchu, hdyž jědžachmy wjace twaroha hać butry. Złote wone njeběchu, ale rady na nje spominamy.

Gerhard Wirth

Z lěta do lěta

Božo naš trojjenički, daj nam chwalbu spěwać ći, spěwać daj nam z jandželemi! Tvoja hnada wostań z nami! Rjenje dyrbi twoja česć z lěta do lěta nas wjesć!

Smy tež šli přez čěmny doł, sy ty tola z nami soľ, sy tež tróštował nas ducy, dźeržał nas za našej ruce, zo smy dobri wostali hać do kónca při tebi.

Jedne mamy skoržić ći, luby Wótče njebjeski: Naše hrěchi z nami džeja, wšitke džens před nami steja; twoje wótčne wodaće njech pak sobu z nami dže!

(Bibliiski pućnik z lěta 1896)

Přispomnjenčko

W adwentskim času přiběra pola nas hektika. Hodowne dary so nakupuja a wšo, štož so za swjate dny po zdaću trjeba, so wobstara. Tež w domjacnosći so wšo přihotuje, zo njeby potom hody na ničim pobrachowalo a zo njeby potom přewjele džěla było. Haj, hektika w adwentskim času přiběra. Chcemy tola hody prawje přihotowani być.

Boju so, zo runje tak so prawje na hody njeprĩhotujemy. Hody swjećimy tola, dokelž je naš Zbožnik na naš swět přišoł. A adwentski čas je čas přihotowanja na tutón přichad. Kak pak bychmy so lěpje na přichad Božeho syna přihotować móhli hać přez Bože slowo? W našej Michałskej wosadže a w mnohich druhich so w tutych tydženjach tójšto nutnosćow na wjeskach wotměwaja, zo bychy prawje wjele móžnosć měli so wobdžělic a přez Bože slowo so na hody přihotować. Snano potom tež pytnjemy, zo so lubosć k našim přiwuznym a přecelam njetrjeba přez drohotne dary pokazać, ale zo móže so z tym, zo so k druhemu přiwobročimy, na jeho starosće posłuchamy a jeho z Božim słowom tróštujemy, našim blišim wjace dać hać z drohotnymi darami. Hać njeby naš čas potom lěpje naložowany był hać přez to, štož nas w tutych dnjach tak jara zaběra?

S. Albert

Křížna cyrkej we Wojerecach

Wo šulerjach Małowjelkowskeje lijernje zwonow

Hdyž před 25 lětami swoje dźeło wo Małowjelkowskich mištrach w Lětopisu wozjewich, bě wo wot nich wukubłanych wučownikach jenož mało znate, štož njehodžeše so hišće do čišća dać. Wjele lět pozdžišo mějach jónu zwisk k wnučkej Gruhlowej šulerja, kotryž pak njebě lijer zwonow, ale koporowy kowar. To pak mi njedosahaše. Nětk je so domizniski slědźer, Dieter Krieg, namakał, kiž je pojednanje wo někotrych Gruhlowych šulerjach napisal: Po wšěm zdaću je so w Małym Wjelkowje tójšto wučownikow we wšěch wotdźělach zhotowjenja wukubłało, a dweju z nich namakamy w Neuwied (ZRN) zaso: Wonaj měještaj tam předewzaće cyle po wašnju Małowjelkowskeho zawoda, jenož zo měješe po wšěm zdaću leće zwonow mjeńšu wažnosć přewulkeje konkurency dla. Wšityc tam přistajeni mištrojo přisłušachu Ochranowskej bratrowskej wosadze, a zawod nadeńdže so w „Ochranowskej štwórci“, dokładnje na ležownosći Johanna Scherera.

W l. 1827 kupi wěšty Hendrich Šipank (1798–1864), šuler Gruhla a pochadźacy z Małego Wjelkowa, zawod a zdźěli měščanam, zo budže wšitke družiny koporowych a mosaznych dźełow a samo wohnjowe sykawy zhotowjeć, pozdžišo ma wotmysl tež cyrkwinske zwony we wšěch wulkosćach leć. Wot 1835 do 1857 lijachu 15 zwonow. Wone dodachu so wšitke do blišeje wokoliny, dokelž běchu najbliže lijernje zwonow hagle w Kölnje a Mainzu. Jeho syn Franc dźeše do Małego Wjelkowa na wučbu, wumrě pak tam hižo w l. 1861.

1862 přewza zawod z Małego Wjelkowa pochadźacy a tam tež wukubłany Božidar Wićaz (nar. 1828). Wot njeho znajemy 6 zwonow. Eksistuje pak wot zwonow za Ochranowsku wosadnu žurłu w Neuwiedze wobraz: Wobaj stej we wšěch dźělach dospołnje kaž Małowjelkowske zwony. Pod Wićazom dźełaše —

najskeršo jako wyši mišter — Traugott Kobelt (nar. 1828), kotryž bě kaž něhdy Gruhl pola Gnadenbergskich mištraw dźełał.

W l. 1879 přewza mosazowy lijer David Nathanael Eberbach ze Stuttgarta zawod. Te někotre zwony, kotrež su za jeho čas nastali, je najskerje Kobelt lał. Nětk kublaču tu tež zaso wučownikow, mjez nimi bě samo čornuch z Tansanije. Posledni zwón, kotryž je 1904 při předaću zawoda zwostał, dari so do Wittewater (Tansanija) a zwoni džens hišće. Zawod kupi nětk fabrikant August Schröder, kotryž přetwari jón za twar aparatow a do lijernje. Po wjacekróćnej změnje wobsydniaka pak můžeme džens hišće twarjenja stareje lijernje zwonow po twarskim wašnju spóznać, hačrunjež je w njej džens blidarstwo zaměstnjene.

Rph.

Hody

Do Božej nocy zwony du,
a hwězdzički so saja rjenje;
a z njebjes wyski słyšeć su:
K wam chwata waše wumóženje.

A hrózbne mroćna zblěduja,
hdyž płomjo z Bethlehema sapa;
a njebjesa so raduja,
hdyž miłosć na zemju z nich kapa.

A jědla wyska, wyska šmrěk:
K nam z njebjes Bože dźećo jědže;
wšěm njese pokoj, měr a lěk,
kiž hinu w bolosćach a w bédže.

Do Božej nocy zwony du —
a tajne hłosy wocućeja,
a kwětki we wutrobach ktu,
kaž wonka wabiła by meja.

Jakub Bart-Čišinski

Běle hody při 30 stopnjach horcoty

„Hody bjez sněha, to žane prawe hody njejsu“, praja pola nas husto ludžo, hdyž je so hodowne wjedro přecópte radžiło. Hody bjez sněha pak swjeća každe lěto po wšěm swěće milionu ludźi, dokelž je w jich krajach přecópló. W Chinje na příklad pokazuje termometer k hodam 30 stopnjow čóploty a wjace. Samo poprjancy móžeja so hagle krótko do hód pjec, dokelž při tutej horcoće dolho njewutraja. A tola spěwaja tež tu ludžo spěwy wo „bělych hodach“, ludžo, kiž čas swojeho žiwjenja hišće sněh wuhladali njejsu.

W měsće Singapur bě sej wulka kupnica před dwěmaj lětomaj k hodam wosebitu atrakciju wumysliła: Bě sej natwarić dała sněhowu mašinu. We wulkej prózdnej hali bě mašina na wjerchu pričinja a měješe sněh dźełać. Tysacy ludźi — wosebje dźeći — běchu přišli, zo bychu tutu husto wobspěwanu „bělu krasnosć“ skónčnje jónu widželi. Wulke kruchi loda tykachu so do sněhoweje mašiny. Mašina rozsykawaše lód na móličke kuski a je rozduwaše. Po wšej hali so „sněhowaše“. Wšitke dźeći walichu so do tuteho dźiwa, zo bychu kusk zymskeho wjesela europskich dźeći dožiwili. Za jeničku hodžinu bě 17 tonow loda rozmlětego, rozpryskaneho a — roztateho. Spěšnje běchu dźeći w swojich lětnich drastach přemokane hač na kožu. Z luteje zmy třepotajo wučeknychu sej won do horceho slónčka. Na swojim městnje wutrač pak dyrbyeše činski rumpodich. Wón měješe najwjace přecerpjeć. Najprjedy bě so w swojim tolstym čerwjnym kabaće počil a potom bě wot hnydom rozlawaceho „sněha“ dospołnje přemoknył. Při tym bě so rumpodich tak nazymnił, zo dyrbyeše hody a hišće tři njezděle po tym w chorowni ležeć.

Jeli změjeme lětsa „zelene hody“, tak so na to njemjerzajće, ale myslje při tym na dźeći w Singapurje a na to, što drje je na hodach wažniše hač sněh.

T. M.

POWĚŠĆE

Jězba ze serbskim busom 1986

Z modlitwu na 17. njeđzelu po Swjatej Trojicy započa serbski superintendent n. w. Wirth rańšu nutrnosć za wobdźelnikow serbskeho busa. Mějachmy ju w małej cyrkwi w Kotecach pola Wósporka. W poslednjeje wójnje jara wobškodženy, je tutón Boží dom zaso rjenje natwarjeny. Wažne bě předarjej, zo je tuta jězba w přenim rjedže duchowna wěc a nic někajka zabawna jězba. We wěstym móže so wona z putnikowanjom katolskich křesćanow přirunać.

W Kotecach běchu serbscy fararjo skutkowali. Wot 1837 do 1848 bě to Jan Kilian. Z protesta přećiwo germanizaciskej politice cyrkwinskeje a krajneje wyšnosće zložil wón swoje farske městno w Kotecach, wustupi wón ze sakskeje cyrkwyje a skutkowaše potom jako předar starolutherskeju wosadow we Wukrancicach a Klětnom. W léće 1854 zalažil wón z 561 Serbami w Texasu w sewjerneje Americje koloniju z mjenom Serbin.

Wot 1907 do 1916 bě Jan Křižan z fararjom w Kotecach. Jako horliwy Serb podpěraše won narodne prócowanje, won bě někotre lěta předsyda Domowiny a napisa knihu „Ze Serbow zańdženosće“. Přez rjany krajinu jězděchmy do Ketlic. Hižo zdaloka nas cyrkej witaše. Młoda kěbětarka pokaza nam wosebitosće tutej zajimaweje, we wšakorych časach nastateje cyrkwje, kotraž je příklad ewangelskich barokowych cyrkwjow w Sakskej. W lisćinje duchownych, kotřiž běchu tu skutkowali, namakachmy tež Serbow, na příklad F. M. Domašku, pozdžiši přeni serbski wyši farar, a lic. teol. Jana Rjenča.

Při rowje K. A. Kocora nam kněz Grofa-Chasowski wo žiwjenju a skutkowanju tutoho wuznamneho komponista a dirigenta rozprawješe. Wot 1852 hač do 1904 bě w Ketlicach žywy jako wučer a kantor a skónčnje tež na wuměnk. Komu njeje jeho hudźba znata? Zaspěwachmy našu narodnu hymnu – Kocorowu melodiju k Zejlerjowemu tekstej – a položichmy kwěcel na jeho row.

Našu Božu službu mějachmy potom w Nosaćicach w rjenje wobnowjenej cyrkwi. Wona je přez 300 lět stara a nimo Božeho doma w Budyšinku jedna z najrjanejšich serbskich barokowych cyrkwjow. Tu skutkowaštaj mjez druhimi farar Hadam Zacharias Šérach, nan slawného pčotarja-přirodospytnika, a farar Korla Wyrgač (wot 1913–1956), kotryž wot 1917 do 1937 naš Pomhaj Bóh redigowaše.

Serbski superintendent Albert předowaše wo tekście na Romskich 10,9–17.

Chutnje nas napominaše, so Chrystusej dowěrić. To pak jenož můžeme, hdyž na Bože słowo poslušamy. Dyrbimy so k našej wěrje wuznać. Njeńdže wo to, zo jenož wěrjmy.

Po wobjedze w Lubiju sej hlownu cyrkej, cyrkej swj. Mikławša, wobhladachmy. Z 13. lětstotka je jenož hišće wołtarniščo zděržane, tamne dźele su so w běhu lětstotkow přeměnile. Z wysokeho mosta Žitawskeje dróhi hladachmy potom na rjany cyrkwičku swjateho Ducha, kotraž bu někdy za wusadnych, kotřiž so w podlanskim špitalu zwonka měšćanskeje murje lékowachu, wužiwana. Wobdźiwachmy tež nutrkowne barokowe barby, kotrež su po restawraciji zaso widjeć. Cyrkej so džensa w lětnim času za rańše nutrnosće abo za hudźbne zarjadowanja wužiwa.

Přez nazymsku Lužicu wjedžeše naš puć dale do Ochranowa. Před nami běchu Žitawske hory. Rjany to naphlad! W kublanskim centrumje Ochranowskeje bratrowskeje jednoty nam knjeni fararka Baldana na jara zajimawe wašnje wo J. A. Měrćinku, H. Hatasu a M. Hartmannowej powědaše, kotřiž běchu jako misionarjow w Americe, Africe a Aziji skutkowali. Wo dźele tutej Serbow pozdžišo dale w Pomhaj Bóh čitamy. W tamnišim Völkerkundemuseum móžachmy sej potom wobhladać, kak běchu ludźo w tutej dźělach swěta žiwi. Wobdźiwachmy wosebje, z kelko wušiknosću sej drastu, nadobu a graty zhotowichu. Z wjetšeho dźěla běchu to wěcy, kotrež běchu sej misionarjow z cuzby sobu přinjesli.

Pyšne tykowane domy, zahrody z pisanymi nazymskimi kwětkami, to wi-

džachmy, hdyž – před nami horu Kottmar – přez Hornju Lužicu do Habrachcic jězděchmy. Z wyšiny pola Kottmarsdorfa móžachmy daloko do Lubijskeje a tež do českeje krajiny hladać. Z małeje rěki, kotraž pódla našeje dróhi pluskotaše, bu skónčnje Sprjewja. Hač do Šerachowa nas wona přewodžeše, hdžež na puć do Noweho Šerachowa wotbočichmy. W katolskej kapalce na nowym pohrjebnišću chcychmy našu wječornu nutrnosć wotměć. Z hory mějachmy zaso krasny wuhlad na cyrkej w Chrostawje, na Lubin, Hromadnik a Čornobóh.

Superintendent n. w. Wirth rozpomi naše słowo „Naša wěra je te dobyće, kotrež je swět přewinylo“. W Ochranowje smy widźeli a zhonili, kak je ewangelij swět přewinył. Chcemy za tym žedzić, zo by naša wěra w nas to swětne přewinyła a zo bychmy so wo to prócowali, štož ma trajnosć. Nadźijomnje je nam tuta rjana jězba trochu k tomu dopomhała!

Smy nimoměry lubozne krajiny zeznali, mějachmy rjane wjedro, wobhladachmy sej wjele starych cyrkwjow. Tutón dzeń bě dar Boži za nas – wosebje tež, dokož čujachmy so jako bratřa a sotry we wěrje.

Spěšnje miny so puć do Budyšina, a wšitcy so strowi a džakowni za tute dožiwnje domoj wróćichu. Naš wutrobny džak sluša našimaj předarjomaj, knjezej Grofje a wosebje knjezej Handrijej Wirthej, kotryž je tak wuběrny a swědomiče tutu jězbu přihotował a přewjedł. Nadźijamy so a přejemy sej, zo směry klětu zaso ze serbskim busom po puću być. M. H.

Kublanski dzeń žonow w Michalskej cyrkwi 1986

Kak ruče je so tola čas minyl. Hižo zaso je kóždolětny kublanski dzeń žonow z eforije na swj. Michała 1986 zańdženosć.

Krótki pohlad na njón dopomni snadź někotrůžkuli čitarku na tutón dzeń zhromadnosće abo na mały začisć wo běhu dnja.

Tute lěto bě 29. september pónđzela, t. r. za wjele ze wsow přihódny dzeń, dokož móžachu z busom do města přijěć. Zeńdženje započa so z kemšemi k Michalskemu swjedženju w 9.30 hodź. Kurator žónskeho dźěla w eforiji je džeržeše. Předowanske hrono wuwabi k přemyslowanju, hač můžeme džens scyła hišće do jandželow wěrić. Što su jandžele? Šikwane stworjenčka abo jowarske duchy? Jandželjo – stworjenja Bože – Boži posoljo – jako tajke slušeja wono do našeje wěry do Trojjeničkeho Boha, jako Boži posoljo k pomocy ludźi. Po kemšach zahaji naš kantor Baumann po přiwitanju z lóštnym spěwanjom kublanski dzeń. Hač kanon abo spěw, wšitcy spěwachu wjesele sobu. „Ty sy, Knježe, wołał nas“, tak klinčeše kanon w cyrkwi, a tak běše to woprawdže, přetož za telko dobrych darow móžachu so wšitcy knjezej džakować, kotrež kóždy přeco zaso a wšůdžom přijimuje.

Tež lětsa njepobrachowaše naša wosadna kwětkaca ľuka. Rjenje, zo móžachmy 14 kćenjow přityknyć a 85 žonow witać. Dopolđnja slyšachmy wot wobwodneje wjednicy z eforije wšelake wo stawiznach časnika. Z časnika wot-

čitamy čas, što ma džens hišće chwile? Za čo mam chwile? Law Tolstoj je napisał stawizničku, w kotrejž jedna so wo třoch prašenjach za prawym časom. Kotry čas je poprawom wažny? Za čo dyrbju swój čas, swoje žiwjenje wužiwać? Za koho so zasadzić? Je jenička wotmolwa: Najwažniši je wokomik. Hdyž po puću blišeho zetkamy, kotryž trjeba našu pomoc, je to přeco prawy wokomik. Čas pak je za nas křesćanow tež Boži dar, za kotryž budžemy so jónu wusprawnosć dyrbjeć. Tohodla dyrbimy z nim zamołwje wobhadzać.

Tute lěto dyrbjachmy w dwěmaj skupinomaj wobjedować, dokož za wšěch nadobo njedosahaše naša wosadna žurła. Telko wobdźělnikow hišće ženje na kublanskim dnju njemějachmy. To pak tež rekaše, zo dyrbjachmy naš dzeń w cyrkwi pokročować.

Popolđno slušeše cyle k temje našeho dnja: Sym će z tvojim mjenom wołał. Knjeni Schumannowa, krajna wjednica žónskeho dźěla w Drježdźanach, rozprawješe žiwje a wotměnjawje wo swojim dźele. We wołtarnišću wupowěnsjene fota a prašenja k nim wuwabichu žony bórce k rozmołwje. Tola njerěčeše so jenož wo wobrazach. Kóždy měješe tež wo sebi a swojim mjene přemyslować: Kak lubi so wam waše mjeno? Što sće ze swojim mjenom dožiwił? Přejeće sej hinaše mjeno? Čehodla?

W druhim dźělu přednoška předstaji so knjeni Schumannowa žonam a powědaše, kak je ze swojim mjenom žiwa. Wuzběhny so, zo može mjeno we wěstěj skupinje ludźi tojšto woznamjenjeć. Klinči moje mjeno derje abo tča přez generaciju hubjene předstawy za nim. Chcemy ze swojim mjenom njewjazani

być. Pola Boha je to móžno. W křćeńcy je nam prajił: „Njeboj so – ty sy mój.“

Bóh je mje z mojim mjenom wołał, nětkole njemóžu w Božim wobkruhu zhubjeny być, tež nic přez smjerc. Bóh mje znaje, a před nim moje mjeno njezandže.

Třeći dźěl dopominaše nas, zo njemjenujemy so při křćeńcy jenož z našim předmjenom, ale zo tež swójbne mjeno dostanjemy a z tym do wulkeje swójby křesćanow slušamy. K swójbje slušeć zawjazuje. Mje tež druzy, kiž k tutej swójbje slušeja, nastupaja. Znajemy so, kotřiž so na Božich službach zeńdžemy? Chcu we wosadze znaty być? Prošu ja za druhich? Wšitke tute prašenja pohnuchu do rozmołwy.

By derje bylo, jeli móžeja wosady woboje dokonjeć: swojich křesćanow znać a jich do swojeje próstwy zapřijeć.

Po přednošku džěše kóždy k dupje a rjekny swoje mjeno a k tomu: „Sym křćený“, wza z dupy kwětku a dósta kartku z hrono „Njeboj so, přetož sym će wumóžil, sym će z tvojim mjenom wołał, sy mój.“ Po tym wutworichmy kolo a zhromadnje spěwachmy:

Ty zapisa do žiwjenskeje knihi,

Knježe, moje mjeno, njech podarmo ja nječakam na twoje wołanje.

Ty, kiž sy žiwjenje, nam puć a wěrnosć,

spožć, Chryste, swoje žohn'wanje.

Rozžohnowane słowa zakončichu kublanski dzeń. Po kofejpicu we wosadnej žurli džěchu wšitcy k busej.

Džakowni za wšo slyšane, spokojni po tak rjanym dnju a z dowěru „Bóh dał, přichodne lěto zaso na Michała“ pra-jachmy sej božemje. A. Albertowa

Ewangeliska Łužica wčera, dzens – a jutře?

Wozjewimy tu we wujimku nastawk Miloslawa Wajsa z časopisa Kostnické jiskry z dnja 13. 8. 1986.

Tuž pobych zaso raz we Łužicy! Hdyž dopominam so na swoje přenje pučowanje po tutej słowanskej kupje wobsrjedź němskeho morja w l. 1928 a na měsacne studijne přebywanje w hornjo-łužiskej metropoli Budyšinje w l. 1930 – kelko je so z toho časa změniło!

Tehdom sym Serbowki wěsće spoznał po jich narodnej drasće, kotruž nošachu wot džécacych lět, tež hdyž běše wonkowy wobraz kraja němski: němčina na križowanišćach, na hasowych pomjenowanjach, na wobchodnych taflach. Dzens překwapi nas při dróhach před Budyšinom hesło: Witajće k nam! Herzlich willkommen! W dwurěčnych wokrjesach nadeńdžemy wšůdnom městne pomjenowanja w němčinje a serbsčinje, němske a serbske su tež mjena hasow a wobchodow, we woběmaj rěčomaj je tekst tež na pohladnicach. Tola Serbow namakać je čezko. Doporuču každemu, kiž njecha być zrudany w swojich předstajenjach wo narodnym razu we Łužicy, zo by sej najprjedy dojeł do katolskich wsow mjez Budyšinom a Kamjencom. Tam je słowjanska Łužica hišće žiwa. Wo tym swědči hišće woprawdźitosć, zo stej jenož w katolskim wobwodze dvě čisće serbskej polytechniskej wyšej šuli a tež tři dalše (a hišće jedna w Budyšinje) z rjadownjemi typa A, hdžež je serbsčina wuwučowanska rěč, a rjadownjemi typa B ze serbsčinu jako předmjetom. Wopytajće Chróscicy a Ralbicy a pohladajće na kěrchowaj. Na rownych kamjenjach – tola nic jenož tam, tež w druhich katolskich wosadach – přewažuje serbsčina nad němčinu. Ralbičanski kěrchow z bělymi križemi w runych rjadach, kotraž skutkuja kaž tajki magiski lés, je tež swědčenje wo runosći wšěch po smjerći. Štóz zaběra so ze serbskej ludowědu, namaka wosebje w Ralbicach wulki wuběrki motiwow za fotografowanje žonow w narodnej drasće.

Narodnu swojotu ewangeliskeje Łužicy namakamy sporadisce we wokolinje Wojerec a Slepoho, a w Delnjeje Łužicy nosy so narodna drasta wosebje w Błótach. Pola nas so w poslednich lětach z njeprawom naruna tute přenjoťnje serbske pomjenowanje Błóta z poslownym přeložkom z němčiny Sprěwský les.

Hač do njedawna běše možno wo woběmaj Łužicomaj, Hornjeje a Delnjeje, rěčeć wo jednotnym ewangeliskim słowjanskim kraju z katolskej mjeńšinu. Za te lěta, w kotrychž slěduju wuwice w tutym powabliwym, tola trochu mjelčatym kraju, nastachu změny; mjeztym zo haja katolske wsy hač do džensa swój specifiski raz, podrjadowa so ewangeliska Łužica z wulkeho džěla němskemu žiwjenskemu wašnju. Jeli sej to starši přeja, maja drje tu džěci w němskej šuli znajmjeńša wučbu w serbsčinje jako předmjet (to njeběše w ewangeliskich wosadach před 1945 scyła možno). Tohodla pokročuje asimilaciski proces mjez serbskimi ewangeliskimi njepřestawajcy, předewšěm přez winu staršich z njekrutym přeswědčenjom a wopak orientowanych na přichodny wuspěch džěci. Je wšak so pokazalo, zo njewuknu džěci, kotraž wobknježa wobě rěči, jenož lěpje ruščinu a jendželščinu, ale maja scyła lěpše wukony. Powojnska wotčinska zahoritós, kiž dowjedže tež k natwarej reprezentaciskeho Serbskeho doma w Budyšinje, je wosebje mjez ewangeliskimi Serbami poněčim hasnyla a zjewila je so chałbłatosć, wosebje tež jako scěh čezkoho čisća, pod kotrymž běše tutón lud lětstotki žiwy.

Ewangeliska cyrkej we Łužicy znaje najlěpje swoju wobćežnu situaciju a zwola tohodla kóžde lěto w juniju do jedneje wosady cyrkwinski džen za posylnjenje narodneho wědomja a pozbudjenje nabožinskeho žiwjenja...

Chcemy wěrić, zo so Knjez cyrkwe wuznaje k tutej horstce swěrných w duchu slubjenjow, zo njebudže nałamana scina dołamana a žehliwy sužoh njebudže zhašeny. Z nadžiju zhladujemy hromadže ze serbskimi bratrami a sotrami na přichodny cyrkwinski džen, kotryž wotměje so 21. junija 1987 we wosadze fararja Jana Malinka w Hrodzišću.

Chinski křesćan powěda:

Chinski křesćan powěda:
„Prajach jandželej, kiž steješe při wrotach do noweho lěta:
Daj mi swěčku, zo bych z wěstymi kročelemi njewěstosći napřećo hić mohl!
Wón pak wotmołwi:
Dži změrom!
Njeboj zo čmy a polož swoju ruku do wupřestrěteje ruki Boha. To je lěpje hač swěčka a wěsćišo hač znaty puć.“

Silwester – Nowe lěto

Połnóc.
Přechod wot stareho do noweho lěta. Rakety šworča na wječorne njebo, zaswěća so. Z wjele hołkom a tołkom rozžohnuje so stare lěto a strowi so nowe.
Rjenje je hladač, hdyž swěća so rakety we wjele barbach, tola wšón blyšč so spěšnje minje.
Słyšimy zwonjenje, zaso pak stupa dalša raketa z wjele haru k nócnemu njeboju.
Přemyslowanje – so dopomnić – spominać – na přichod myslić – njewěstosć – što přinjese nowe – džakownosć – próstwy – dwěle.
Dyrbi so wšo to přehrać?
Chcemy so sami zjebać a na krotku chwilu wšitko zabyć?
Njehcemy so my při wšej honjeńcy na swěće podać do čišiny a so takle modlić:
Knježe, přewodž nas w nowym lěće, posylj nas w našej wěrje, ty ju skruć a zepěraj, žiwjenje nam z tobu daj.

Albertowa

SERBSKE BOŽE SŁUŽBY

- 7. 12. – 2. njeđzela w adwenće**
Budyšin-Michałska: 9 hodž., kemše (Albert).
Budestecy: 14 hodž., kemše z Božim wotkazanjom (Wirth).
Minakał: 9 hodž., kemše (Feustel).
- 14. 12. – 3. njeđzela w adwenće**
Huska: 10 hodž., kemše (G. Lazar).
- 21. 12. – 4. njeđzela w adwenće**
Hrodzišćo: 10 hodž., kemše z Božim wotkazanjom (Malink).
Bart: 8.30 hodž., kemše z Božim wotkazanjom (Malink).
- 25. 12. – 1. džen hód**
Bukeycy: 9.00 hodž., kemše (G. Lazar).
- 26. 12. – 2. džen hód**
Budyšin-Michałska: 9 hodž., kemše (Albert).
- 28. 12. – 1. njeđzela po hodžoch**
Hodžij: 10 hodž., kemše z Božim wotkazanjom (Albert).
- 4. 1. 1987 – 2. njeđzela po hodžoch**
Budyšin-Michałska: 9 hodž., kemše (Albert).
Budestecy: 14 hodž., kemše (Albert).
- 6. 1. – Třoch kralow**
Bukeycy: 9 hodž., (kemše (G. Lazar).

Pomhaj Bóh, časopis ewangeliskich Serbow. Rjaduje Konwent serbskich ewangeliskich duchownych. – Ludowe nakładnistwo Domowiny, Budyšin, Sukelniska 27. Redaktor: sup. Siegfried Albert, Serbski kěrchow, Budyšin, 8600, tel. 42201. Ekspedicija: farar G. Lazar, Kirchweg 3, Bukeycy (Hochkirch), 8601. – Lic. č. 417 Nowinarskeho zarjada pola předsydy Ministerskeje rady NDR. – Čisć: Nowa Doba, čisćernja Domowiny w Budyšinje (III-4-9-2124). – Wuchadza jonkroč za měsac. Přinoški a dary na konto: Sorbische evangelische Superintendentur Bautzen, Sp. Bautzen 4962-30-110 – Index-Nummer 32921